

Марија Ж. Ненадић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
ORCID 0000-0001-7949-9825

ЛЕКСИКОГРАФСКИ НЕОБРАЂЕНА ЗНАЧЕЊА ЛЕКСЕМЕ ФАЗОН: КОНЦЕПТУАЛНО- ПРОЦЕДУРАЛНА ДИХОТОМИЈА²

Предмет рада обухвата семантичко-прагматичку анализу лексеме *фазон* у оквиру когнитивнопрагматичке теорије релеванције. Истраживање има двојаки циљ: 1) утврђивање врсте кодиране информације (концептуална и процедурална семантика) и 2) утврђивање комуникативног нивоа на којем језички израз функционише (експлицитни и имплицитни план комуникације). На основу анализе корпуса CLARIN, утврђено је да, поред преовлађујуће концептуалне употребе, поједине инстанце лексеме *фазон* поседују и процедурални статус, у којем ова лексема сигнализира значење приближности или егземплификације. Процедурално значење приближности остварује се самосталном употребом лексеме *фазон*. Процедурално значење егземплификације испољава се трима синтаксичким конструкцијама: 1) самостална употреба лексеме *фазон*, 2) прагматички кластер *као фазон*, и 3) прагматички кластер *оно фазон*. Заједничка карактеристика наведених процедуралних индикатора јесте њихова функција у слабењу експлицитног садржаја путем усмеравања интерпретације на приближне или типичне вредности унутар пропозиционог опсега.

Кључне речи: теорија релеванције, процедурална семантика, приближност, егземплификација, слаба експликатура, *фазон*

1. Уводне напомене

Предмет рада обухвата анализу семантичких и прагматичких својстава лексеме *фазон*. Истраживање се спроводи у домену когнитивнопрагматичке теорије релеванције зарад постизања двају циљева: 1) утврђивање врсте кодиране информације (концептуално-процедурална дистинкција (домен: језичка семантика)) и 2) утврђивање комуникативног нивоа на

¹ marija.nenadic@filum.kg.ac.rs

² Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада истраживача на акредитованим високошколским установама у 2026. години број: 451-03-33/2026-03/ 200198.).

којем језички израз функционише (експлицитно-имплицитна дистинкција (домен: прагматика)).

Разлог за спровођење датог истраживања лежи у неслагању између значења наведених у речничким дефиницијама и значења утврђених анализом конкретнoг корпусног материјала. Наиме, речничке одреднице лексеме *фазон* базирају се на концептуалној категоризацији:

фàзòн, -òна м [фр. *façon*] 1. крој (одевног предмета); облик, форма. 2. досетка, штос, трик. (Клајн и Шипка 2006: 1300)

фàзòн, -òна м (фàзòна ж) фр. **а.** *начин израде нечега (одеће, обуће, покућства и сл.), нарочитиò с обзиром на моду; крој, модел; облик, форма:* стари ~ шешира, модерни ~ хаљине. **б.** разг. *стил понашања.* – Какав ти је то фазон? Обећаш, па не дођеш. **в.** *трик.* (РСЈ 2007: 1430)

фазон м 1. *фам.* в. трик 1. 2. *фам.* в. шала 3. *фам.* в. мода. (Ђосић 2008: 647)

Међутим, одређене инстанце из одабраног корпуса не одговарају наведеним описима, већ функционишу као носиоци процедуралних информација – у овом случају, кодирају информације које се односе на приближност (нпр. *Мој кер, и даље ишћене (5 месеци), слуша команде, били смо скоро на неком планинарењу на Авали, подмладак, фазон 100-шину деце, сви је мазили, била је хити тiamo ишћд, значи социјализована и све, све кул.*) и егземплификацију (нпр. *Захвалићте небесима ишћо сће га нашили и нисће завршили у некој од низа рућа које сће гледали пре њега, којима је фазон илафон ошћао.*). Другим речима, предмет овог рада јесу лексикографски необрађене функције наведеног језичког израза.

Структура рада надаље обухвата следеће поделе: 1) представљање основних постулата теорије релеванције са фокусом на језичкој семантици и прагматици, 2) представљање корпусне грађе, 3) анализа инстанци са процедуралним значењем приближности, 4) анализа инстанци са процедуралним значењем егземплификације, и 5) закључна разматрања.

2. Теорија релеванције

Теоријска подлога овога истраживања јесте когнитивнопрагматичка теорија релеванције, која представља доктрину постграјсовске провенијенције. Према датом теоријском моделу, сваки интенционални стимуланс пролази кроз утврђену процедуру. Наиме, аутономни језички систем *парсер* или *језички преводилац* (енгл. *parser*) састоји се из трију компоненти: синтаксичка структура, семантичка компонента и фонетска компонента.

Семантичка компонента пресликава синтаксичку структуру у *семантичку репрезентацију* исказа или *логичку форму* (енгл. *logical form* (LF)). Према постграјсовском моделу комуникације, логичка форма представља основу за генерисање намераваног (говорниковог) значења. Логичка форма

представља аутпут језичке семантике у којој су интегрисане две врсте информација: *концептуална семантика* (енгл. *conceptual semantics*) и *процедурална семантика* (*procedural semantics*):

[Концептуална семантика је] [в]рста језичке семантике у чијем су домену језичке форме чије кодирано значење даје концепте за логичку форму исказа (нпр. *коњ*, *јахајши*, *брз*). (Mišković-Luković 2018: 140)

[Процедурална семантика је] [в]рста језичке семантике у чијем су домену језичке форме чије кодирано значење не даје концепте за логичку форму исказа него служи као индикатор (или ограничење) различитих смерова прагматичких (инференцијалних) процеса (нпр. тумачење глаголских времена, заменица, индикатора за начин и прагматичких маркера исказа). (Mišković-Luković 2018: 150)

Ваљано оформљени амалгам концептуалних и процедуралних јединица подлеже формалним логичким операцијама³ како би се добила *пропозициона форма исказа* (енгл. *propositional form*). Пропозициона форма која настаје као резултат развоја схематске логичке форме назива се (*основном*) *експликатуром* (енгл. (*basic*) *explicature*).^{4, 5}

У оквиру теорије релеванције, подређеност семантичке репрезентације исказа у односу на експликатуру назива се *семантичком поддејтерминацијом пропозиционог садржаја* (енгл. *semantic underdeterminacy hypothesis*). Р. Карстон истиче да подређеност не мора бити ограничена само на ниво реченице већ да поједине лексеме могу служити као шаблони за даљу инференцијалну наградњу:

- 3 Развој логичке форме у пропозицију исказа остварује се помоћу пет прагматичких (инференцијалних) процеса: раздвозначавање, додељивање референције, zasiћење, слободно обогаћење и формирање *ad-hoc* концепта. За детаљнији опис ових језичких појава погледати Карстон (2002).
- 4 За разлику од (основних) експликутура које представљају надградњу логичке форме, постоје и пропозиције које се у потпуности инференцијално изводе. У оквиру своје истраживачке агенде, теорија релеванције овакав феномен назива импликатуром.
- 5 Из угла теорије релеванције, значајнија проучавања прагматичких маркера започела су радовима Д. Блејкмор (1987, 2000). Према ставу ове ауторке, прагматички маркери не доприносе концептуалном садржају исказа, већ функционишу као индикатори прагматичких инференција. Као такви, они делују на једном од два плана комуникације – имплицитном и експлицитном. Када маркер делује на имплицитном плану, дата лексема може или да ограничи контекст тумачења исказа (нпр. *in fact*), или да ограничи извођење контекстуалног ефекта (нпр. *so*). Са друге стране, када маркер делује на експлицитном плану комуникације, може да ограничи извођење основне експликатуре (нпр. *sort of*), као и извођење експликатуре вишег нивоа (нпр. *listen*). Претходна истраживања прагматичких маркера у оквиру теорије релеванције у већој мери била су усмерена на имплицитни план комуникације. Насупрот томе, истраживања која се баве маркерима који делују на експлицитном плану комуникације знатно су малобројнија (в. нпр. Mišković-Luković 2006, 2009, 2010; Manojlović 2025). Прагматички маркер који је предмет овог рада делује на експлицитном плану комуникације, при чему ограничава извођење основне експликатуре.

[...] [A]пстрактна схематска природа декодиране 'семантичке' репрезентације (или логичке форме) не манифестује се искључиво на глобалном нивоу реченице (варијаблама, прорезима и недостајућим деловима пропозиционе форме), већ и на локалном нивоу основних елемената репрезентације. Док реченице кодирају шаблоне мисли/пропозиција, речи кодирају шаблоне концепата; то је потпуна језичка подређеност. (Karston 2002: 360)^{6,7}

Посматрање лексема као шаблона за контекстуалну модификацију има за последицу поделу саопштених концепата⁸ на *гословне* (енгл. *literal resemblance*) и *негословне* (енгл. *less-than-literal/non-literal resemblance*): „[y] потреба [језичког израза] је дословна ако су сачувана логичка/дефинициона својства језичког кодирања; недословна је уколико нису” (Karston 2002: 340).⁹ У овом истраживању заговарамо хипотезу да недословна употреба концептуалних кодирања резултира додатним значењима језичких израза, те отуда постоје лексеме које поседују „чисто” концептуално значење, али и процедуралну употребу у виду прагматичких маркера. У прилог оваквом разматрању иду запажања Д. Вилсон (2011: 15) која указује на чињеницу да концептуално-процедурална дистинкција није међусобно искључива категорија, већ да постоје лексеме које поред свог концептуалног значења кодирају и одређене процедуре.¹⁰

Недословна употреба саопштених концепата одвија се у два правца: 1) *прагматичко сужавање/ојачавање* (енгл. *pragmatic strengthening*)¹¹ и 2) *прагматичко ширење/слабљење* (енгл. *pragmatic loosening*).¹² Саобразно наведеној дихотомији, однос између лексичког и саопштеног концепта

6 Цитати садржани у раду представљају ауторски превод.

7 Цитат у изворнику: “[...] [t]he abstract schematic nature of a decoded ‘semantic’ representation (or logical form) is manifest not only at the global sentence level (by variables, gaps and missing sections of propositional structure) but also at the local level of the basic elements of the representation. While sentences encode thought/proposition templates, words encode concept templates; it’s linguistic underdeterminacy all the way down.”

8 Термин из домена теорије релеванције. Дата синтагма односи се на дихотомију лексички концепт наспрам саопштеног (*ad-hoc*) концепта. Лексички концепт представља матрицу и, као такав, сачињава конституент логичке форме. Саопштени концепт представља контекстуалну надградњу лексичког концепта и део је (основне) експликатуре.

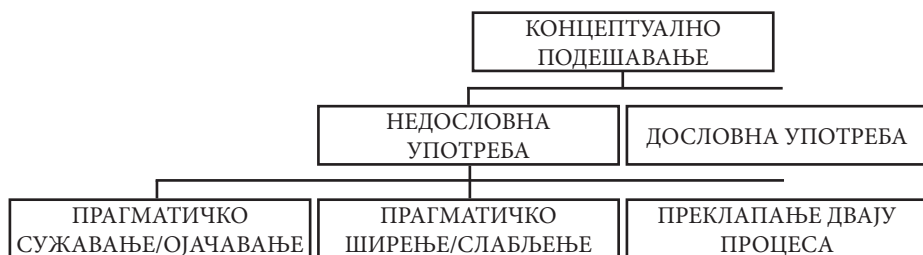
9 Цитат у изворнику: “[t]he use [of a linguistic expression] is a literal one if the logical/definitional properties of the linguistic encoding are preserved; it is non-literal if they are not.”

10 Ова идеја развила се под другачијом терминологијом седамдесетих година прошлог века у ауторским и коауторским радовима француског лингвисте Освалда Дикроа. Аутор у својим студијама истиче да језички изрази поред свог концептуалног садржаја садрже и инференцијалну или аргументативну оријентацију. За детаљнији опис погледати Дикро (1972) и Дикро (1980).

11 Инференцијални процес према којем се лексема користи у ужем значењу од кодираног концепта, јер долази до сужавања денотације.

12 Инференцијални процес према којем се лексема користи у општијем значењу од кодираног концепта, јер долази до ширења денотације.

може се представити на следећи начин (графикон преузет и преведен из Мишковић-Луковић (2010: 74)):

Графикон 1: Однос између лексичког и саопштеног концепта

У погледу прагматичког аспекта анализе, полазимо од претпоставке да процедурална употреба лексеме *фазон* доводи до прагматичког ширења/слабљења експлицитног садржаја, па овај израз како у значењу приближности тако и у значењу егземплификације функционише као лексички индикатор слабљења експликатуре.¹³ Следећи подељак доноси квантитативни преглед примера из корпуса, разврстаних према уоченим процедуралним функцијама.

3. Корпус

Истраживачка грађа преузета је из *Common Language Resources and Technology Infrastructure* (CLARIN) корпуса. Дата база података садржи 3843 примера¹⁴ који укључују лексему *фазон*, при чему преовлађују инстанце са концептуалним значењем. Такви су и наредни примери:

значење	примери
мода	(1) Прво је било у <u>фазону</u> покупити кримоса, па старкељу пуног ко брод, а сад је <u>фазон</u> млаћи и млађе цурице по 20-ак година.
стил понашања	(2) Порукесумуписанеу „жестоком иронично-зафркторском” <u>фазону</u> .
трик	(3) Већ виђени <u>фазони</u> се опет и опет изнова понављају, као да се све врти у круг.
шала	(4) Солидна епизода, има пар симпатичних <u>фазона</u> .

Табела 1: Лексема *фазон* са концептуалним значењем

¹³ Експлицитни план комуникације може се ослабити лексички (нпр. прагматичким маркерима или модалним конструкцијама) или контекстуално (нпр. фатичком комуникацијом која релеванцију интенционалног стимуланса премешта са експлицитног на имплицитни план комуникације). За детаљнији опис контекстуалног слабљења погледати Ненадић (2024).

¹⁴ Овај статистички податак односи се на *CLASSLA-web.sr* поткорпус, док примери из поткорпуса других словенских језика нису обухваћени анализом.

Међутим, одређени језички материјал не може се сврстати у предложене концептуалне категорије, те га, у складу са процедуром коју кодира, делимо у две групе – лексема *фазон* са значењем приближности и лексема *фазон* са значењем егземплификације.

Корпус истраживања садржи 15 инстанци лексеме *фазон* са процедуралним значењем, од којих 10 припада категорији 'око/отприлике/приближно', док 5 лексема има значење 'на пример'. Лексеме са значењем 'на пример' рашчлађавају се у три формалне класе: 1) прагматички маркер *фазон* са уделом од 40%, 2) прагматички кластер *као фазон* са уделом од 20%, и 3) прагматички кластер *оно фазон* са уделом од 40% ексцерпираних примера који изражавају значење егземплификације. Ова анализа показује да је за значење 'око/отприлике/приближно' карактеристична употреба прагматичког маркера *фазон*, док се за значење 'на пример' подједнако користе самостална употреба лексеме *фазон* и прагматички кластер *оно фазон*. Сагледано у целини, две трећине инстанци лексеме *фазон* са процедуралним значењем односе се на значење приближности, док се једна трећина односи на егземплификацију. У наредним целинама представимо даће процедуралне категорије.

4. Процедурално значење приближности

Анализом корпуса утврђено је десет случајева у којима лексема *фазон* врши функцију самосталног модификатора пропозиционог опсега, при чему значење одражава степен приближности без тачно одређене нумеричке вредности:

- (1) Прочитао сам негде својевремено да је човек у читавом филму изговорио фазон 15 речи пошто је улога била таква.
- (2) Иако је Руби тад имала фазон 3 месеца.
- (3) Мој кер, и даље штене (5 месеци), слуша команде, били смо скоро на неком планинарењу на Авали, подмладак, фазон 100-тину деце, сви је мазили, била је хит тамо итд, значи социјализована и све, све кул.
- (4) Исто урадио са Планетом кад су ме пре неколико година одбили за рекламацију патика за фудбал (рекламиране након непуна 2 месеца, фазон 7–8 термина) како су оштећења настала шутирањем (нечега).
- (5) Ти што имају 90 хиљада код приватника раде фазон 7 дана недељно или возе смене од 12 сати.
- (6) Данашња омладина иначе, пренет је верно, плус је разводњена радња 100% да је пренет директно на екран, трајала би серија, фазон, упола краће.
- (7) Што се референци тиче, платили су пара за фазон 180 ликова, а већину видиш само као глимпе, на делић секунде.
- (8) Подржавам носталгију, а чињеницу да су се интересне сфере за фазон

5–6 година незамисливо промениле што се тиче деце свестан сам још откад.

- (9) Колико сам био срећан што сам налетео на овакво благо и 3 читава интеграла у кратком времену толико ме ентузијазам напушта при спознаји да ће се серијал завршити фазон за 10+ година.
- (10) Рекоше на једном форуму да има торент од фазон 60 GB са свим материјалима али је на *crnaberza.com* а тамо без инвајта не може да се региструје.

У наведеним инстанцама, прагматички маркер *фазон* представља процедурални индикатор за слабљење експлицитног садржаја говорничког исказа. Наиме, лексички (кодирани) концепти (1) ПЕТНАЕСТ, (2) ТРИ, (3) СТОТИНУ, (4) СЕДАМ, (5) СЕДАМ, (6) УПОЛА, (7) СТО ОСАМДЕСЕТ, (8) ПЕТ, (9) ДЕСЕТ, и (10) ШЕЗДЕСЕТ одбацују одређене логичке и енциклопедијске информације током конкретне језичке употребе и постају саопштени концепти (1) ПЕТНАЕСТ*, (2) ТРИ*, (3) СТОТИНУ*, (4) СЕДАМ*, (5) СЕДАМ*, (6) УПОЛА*, (7) СТО ОСАМДЕСЕТ*, (8) ПЕТ*, (9) ДЕСЕТ*, и (10) ШЕЗДЕСЕТ*. Процедурално значење приближности код лексеме *фазон* додатно је наглашено употребом бројева (примери (1)–(5)) или временских прилога (пример (6)), који синтаксички функционишу као проспективни контекст датог прагматичког конектива. С друге стране, у примерима (7)–(10) процедурално значење апроксимације не остварује се самосталним деловањем лексеме *фазон*, већ је оно одређено синтаксичком везом са предлозима *за* (примери (7)–(9)) и *од* (пример (10)), који и сами представљају вид процедуралних кодирања. Притом, предлошки конституент *за* указује на „однос[е] према другим речима у реченици, као и [на] ближе одређивање (прецизирање) тога односа” (Станојчић и Поповић 1992: 119). Будући да је семантика датог предлога изразито полисемична, Грицкат (1966: 208) наводи три „дивергентна” значења: 1) отпочињање одређене радње, 2) заустављање одређене радње, и 3) утврђивање негеча. Садејство предлога *за*, који у овом контексту упућује на утврђивање, и лексеме *фазон*, са процедуралним значењем приближности, резултира изразом који функционално обједињује настојање ка дефинисању одређене вредности и резервисаност према њеној прецизности. Аналогно томе, иста појава уочава се и у примеру (10), где се лексема *фазон* јавља унутар предлошке конструкције са предлогом *од* (*од фазон 60 GB*). У овој инстанци, предлог *од* има примарно значење мере (квантификације), те служи да исказе величину, количину или вредност нечега – у конкретном случају, дигиталног фајла израженог у гигабајтима. Сходно томе, функционално преплитање предлога *од* и маркера *фазон* резултира исказом у којем се вредност мере саопштава уз јасан отклон од њене прецизности. Оваква употреба потврђује да у оба случаја предлози служе за утемељивање нумеричког податка, док га лексема *фазон* релативизује у складу са говорничковом несигурношћу или намером да податак представи оквирно.

5. Процедурално значење егземплификације

У наредним пододељцима представимо анализу трију синтаксичких конструкција које процедурално кодирају значење егземплификације кроз формирање саопштеног концепта: 1) прагматички маркер *фазон*, 2) прагматички кластер *као фазон*, и 3) прагматички кластер *оно фазон*. Заједничко обележје анализиране грађе јесте да *фазон* омогућава увођење примера који представљају једну од потенцијалних опција.

5.1. Прагматички маркер фазон

У корпусу су забележена два примера у којима лексема *фазон* самостално кодира процедурално значење егземплификације:

- (11) Захвалите небесима што сте га нашли и нисте завршили у некој од низа рупа које сте гледали пре њега, којима је фазон плафон отпао.
- (12) Ако гледам фазон 5 цм даље од те тачке, то на екрану кад се снима то делује као да зверам окол.

У датим исказима, лексема *фазон* функционише као процедурални маркер егземплификације који указује да се пропозициони опсег не треба тумачити дословно, већ као једна од могућих опција унутар ширег спектра когнитивно доступних сценарија. Конкретно, у инстанци (11), лексема не сигнализира дословни пад плафона, већ репрезентује стереотипну или хиперболисану слику запушеног простора. С друге стране, у примеру (12), нумеричка вредност од пет центиметара не представља тачну меру, већ служи као приближан оријентир који указује на карактеристичан начин усмеравања погледа. У оба случаја, лексема *фазон* модификује интерпретацију пропозиционог опсега тако што омогућава постизање оптималне релеванције кроз ублажавање прецизности.

5.2. Прагматички маркер као фазон

У корпусу је забележен један пример конструкције *као фазон*, која функционише као индикатор за формирање *ad-hoc* концепта:

- (13) Наравно, ти касније у неком периоду можеш ту лествицу да подигнеш, и све то зависи од зараде и свега тога, али шта је то што тебе испуњава. И ту се онда долази до питања вредности људских. Не као фазон материјалног и бахаћења. Него шта је best, најбоља солуција удобног, квалитетног живота, а да не представља терет већег рада, више рада, више стреса.

У датој пропозицији, прагматички кластер *као фазон* процедурално наводи формирање саопштеног концепта који је слабији у односу на свој лексички парњак. Наиме, лексички (кодирани) концепти МАТЕРИЈАЛНО И БАХАЋЕЊЕ састоје се из логичких и енциклопедијских информација које нису

у потпуности присутне у саопштеним концептима МАТЕРИЈАЛНО* и БАХАЋЕЊЕ*. У датом контекстуалном окружењу, саговорник одбацује одређена дефинициона својства концепата (нпр. за МАТЕРИЈАЛНО 'оно што је конкретно' или за БАХАЋЕЊЕ 'омаловажавање'). Дато прагматичко подешавање се дешава, јер лексички (кодирани) концепти садрже више информација од оних које су потребне саговорнику за релевантно тумачење говорниковог исказа. Мишковић-Луковић (2010: 83) истиче да прагматички маркер *као* у одређеном контексту поседује значење егземплификације (нпр. *Кад завршиш писање ишћа ћеш онда. Као одмарајши се мало?*). Садејство са процедуралним значењем лексеме *фазон* твори прагматички кластер неформалног карактера, који уводи конкретан пример као илустрацију шире тезе или становишта (нпр. у инстанци (11) лексички концепти МАТЕРИЈАЛНО и БАХАЋЕЊЕ су само неке од вредности које не играју суштинску улогу у дефинисању квалитетног живота).

5.3. Прагматички кластер оно фазон

Напошетку, истраживачка грађа укључује два примера прагматичког маркера *оно фазон*, при чему у оба случаја долази до обухватања пропозиционог опсега:

- (14) Ако некога занима ово, могу се купити на комад по норвешким продавницама играчака али су безобразно скупе, just for the note оно, фазон, 3–4 € а пиесе.
- (15) За вас имам рецепт, поштено радим, али ако неко непоштено има више да да својој деци, ја то fino надокнадим, отнем као и они што ожимају од сиротиње, знате оно фазон Робин Худ.

Као и код претходног прагматичког кластера, конструкција *оно фазон* функционише као процедурални индикатор слабљења експлицитног садржаја говорниковог исказа. При интерпретацији датих пропозиција, саговорник одбацује одређена дефинициона својства лексичких (кодираних) концепата како би се постигла оптимална релеванција исказа. Оба елемента прагматичког кластера самостално кодирају процедурално значење, али у њиховом споју долази до међусобног деловања. Први елемент, *оно*, функционише као индикатор неодређености,¹⁵ а, у комбинацији са процедуралним значењем лексеме *фазон*, означава неодређеност са потенцијалним варијантама (нпр. у инстанци (14) потенцијална цена играчке је 3 или 4 евра (говорник не јемчи ову информацију), док у примеру (15) Робин Худ представља могућег кандидата са одговарајућим енциклопедијским

15 РСЈ (2007: 876) наводи наредна процедурална значења лексеме *оно*: 1) додуше, истина, баш, 2) ипак, макар, 3) а (кад). Међутим, анализа корпусне грађе са датим прагматичким маркером не потврђује дате дефиниције, те је потребно проширити одредницу тако да укључи и значење неодређености.

својствима). Примећује се да, када су у питању нумерички конституенти, два атестирана значења испитиваног маркера кодирају готово исту процедуру; оваква функционална блискост својствена је и за друге лексичке изразе за исказивање апроксимације и егземплификације, као што су маркери *рецимо* и *на пример*.

6. Закључак

Корпусна анализа указала је на двослојну семантичко-прагматичку функцију лексеме *фазон*: у семантичком домену, лексема примарно кодира „чисто” концептуално значење, али у специфичним контекстима задобија процедурални карактер делујући као прагматички маркер са значењима приближности и егземплификације; у прагматичком домену, као носилац процедуралног значења, она модификује експлицитни план комуникације тако што сигнализира формирање *ad-hoc* концепта који нема сва логичка и дефинициона својства његовог кодираног еквивалента.

Процедурално значење приближности реализује се самосталном употребом лексеме *фазон*. У свим анализираним примерима, дата лексема модификује саопштени концепт тако што умањује његову прецизност, нарочито у домену количинских вредности и временских интервала. Самостална употреба лексеме *фазон* функционише као индикатор који сигнализира да бројчани (в. нпр. инстанцу (1) са лексичким концептом ПЕТ) или временски подаци (в. нпр. инстанцу (6) са лексичким концептом УПОЛА) представљају процену, а не дефинитивну вредност. Дата функција испољава се и када се као проспективни или ретроспективни контекст маркера нађу предлози. Тако, када се предлог *за* нађе у непосредном окружењу лексеме *фазон*, оваква структура кодира настојање ка утврђивању временског или количинског опсега, док присуство предлога *од* примарно кодира значење мере (квантификације). У оба случаја, предлози служе за утемељивање нумеричког податка, док га лексема *фазон* релативизује у складу са говорниковом намером да податак представи оквирно.

Процедурално значење егземплификације реализује се трима синтаксичким конструкцијама: 1) самостална употреба лексеме *фазон*, 2) прагматички кластер *као фазон*, и 3) прагматички кластер *оно фазон*. Заједничка карактеристика анализираних језичке грађе огледа се у томе што лексема *фазон* не уводи дословно, односно лексички кодирано значење, већ пружа једну од потенцијалних опција у конкретном контекстуалном окружењу.

На основу резултата корпусне анализе који указују на процедуралну употребу, речничке одреднице за лексему *фазон* треба ревидирати и допунити тако да обухвате и њене додатне функције у дискурсу – конкретно, као маркера процене количинских и временских вредности (значење приближности) и као средства за увођење потенцијалних варијанти (значење

егземплификације). Укључивањем датих процедуралних функција у лексикографски опис омогућило би се адекватније тумачење и обрада ове лексеме у савременим језичким ресурсима, при чему се мора назначити њена изразито неформална, разговорна природа и нормативна непрепоручљивост у формалним стиливима.

ИЗВОРИ

CLARIN. *Common Language Resources and Technology Infrastructure*. <https://www.clarin.si/ske/#concordance?corpname=pdrs10&tab=advanced&queryselector=c-ql&cql=%5Blemma_lc%3D%22fazon%22%5D&showresults=1>, 13. 3. 2025.

ЛИТЕРАТУРА

- Bleikmor 1987: D. Blakemore, *Semantic constraints on relevance*, Oxford: Blackwell.
- Bleikmor 2000: D. Blakemore, Indicators and procedures: *nevertheless* and *but*, Cambridge: *Journal of Linguistics*, 36(3), 463–486.
- Vilson 2011: D. Wilson, The conceptual-procedural distinction: Past, present and future, in: V. Escandell-Vidal, M. Leonetti, A. Ahern (eds), *Procedural Meaning: Problems and Perspectives*, Leeds: Emerald Group Publishing, 3–31.
- Grickat 1966: И. Грицкат, Префиксација као средство граматичке (чисте) перфективизације, Београд: *Јужнословенски филолоџ*, 27, Београд, 185–223.
- Dikro 1972: O. Ducrot, *Dire et ne pas dire: Principes de sémantique linguistique*, Paris: Hermann.
- Dikro 1980: O. Ducrot, *Les mots du discours*, Paris: Editions de Minuit.
- Karston 2002: R. Carston, *Thoughts and Utterances: The Pragmatics of Explicit Communication*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Klaјn, Šipka 2006: И. Клајн, М. Шипка, *Велики речник стјраних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- Manojlović 2025: Н. Манојловић, Шта (ко)бајаги заправо кодира? Когнитивнопрагматичка анализа, у: М. Ковачевић, Ј. Петковић (уред.), *Српски језик, књижевност, уметност: Српски језик – систем и употреба* (Књига 1), Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 73–85.
- Mišković-Luković 2006: M. Mišković-Luković, *Semantika i pragmatika iskaza: markeri diskursa u engleskom jeziku*, Beograd: Filološki fakultet.
- Mišković-Luković 2009: M. Mišković-Luković, Is there a chance that I might kinda sort of take you out to dinner?: The role of the pragmatic particles *kind of* and *sort of* in utterance interpretation, Amsterdam: *Journal of Pragmatics*, 41(3), 602–625.
- Mišković-Luković 2010: M. Mišković-Luković, Markers of conceptual adjustment: Serbian *baš* and *kao*, in: M. N. Dedaić, M. Mišković-Luković (eds), *South Slavic Discourse Particles*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 65–89.

- Mišković-Luković 2018: М. Мишковић-Луковић, *Прагматика*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Nenadić 2024: М. Ненадић, Стандардизација и конвенционализација фатичке комуникације: когнитивнопрагматичка перспектива, у: М. Ковачевић, Ј. Петковић (ред.), *Српски језик, књижевност, уметност: Српски језик између стандарда, сујсстандарда и дијалекта*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 279–286.
- RSJ 2007: М. Вујанић, Д. Гортан-Премк, М. Дешић, Р. Драгићевић, М. Николић, Љ. Ного, В. Павковић, Н. Рамић, Р. Стијовић, М. Тешић, Е. Фекете, *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Stanojčić, Porović 1992: Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамматика српскога језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ćosić 2008: П. Ћосић, *Речник синонима*, Београд: Корнет.

Marija Ž.Nenadić

LEXICOGRAPHICALLY UNDESCRIBED MEANINGS OF THE LEXEME FAZON: THE CONCEPTUAL-PROCEDURAL DISTINCTION

Summary

This paper presents a semantic-pragmatic analysis of the lexeme *fazon* within the framework of the Relevance Theory. The study has two primary aims: (1) to determine the type of encoded meaning associated with the lexeme, distinguishing between conceptual and procedural semantics, and (2) to establish the communicative level at which the expression operates, i.e. whether it contributes to explicit or implicit communication. The analysis is based on data extracted from the CLARIN corpus, which contains 3843 instances of the lexeme *fazon*. While the majority of occurrences exhibit conceptual meaning (e.g. *style, trick*), a subset of 15 examples displays procedural meaning. Within this subset, 10 instances express approximation (*about, roughly*), and 5 express exemplification (*for example*). The procedural meaning of approximation is realized exclusively through the independent use of the lexeme *fazon*, whereas the procedural meaning of exemplification is manifested through three syntactic constructions: (1) independent use of *fazon*, (2) the pragmatic cluster *kao fazon*, and (3) the pragmatic cluster *ono fazon*. A shared characteristic of these procedural encodings is their function in weakening explicitly communicated content by guiding interpretation towards approximate or typical values within the propositional scope.

Keywords: Relevance Theory, procedural semantics, approximation, exemplification, weak explication, *fazon*

Примљен: 5. мај 2025. године
Прихваћен: 1. април 2026. године